

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

І. А. Воробйова, Н. В. Приходько

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсової роботи з дисципліни
"Фінансовий менеджмент"

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв 2009

УДК 336:658

Воробйова І.А., Приходько Н.В. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни "Фінансовий менеджмент". Видання друге, перероблене та доповнене. – Миколаїв: НУК, 2009. – 46 с.

Кафедра фінансів

Методичні вказівки призначені для студентів економічних спеціальностей освітнього рівня "спеціаліст" і "магістр" усіх форм навчання. Подаються необхідні теоретичні викладення, формули розрахунку, таблиці для виконання курсової роботи з фінансового менеджменту.

Рецензент канд. екон. наук, доц. О.В.Погорелова

*Згідно з наказом ректора НУК № 08 від 09.01.2008
"навчально-методичні посібники, методичні вказівки
друкуються в авторській редакції" і відповідальність
за їх редагування несе автор.*

ВСТУП

Новий складний етап формування ринкової економіки в нашій країні породив потребу в навчанні як практиків бізнесу, так і студентів вузів фінансовому менеджменту – науці управління фінансами підприємства, направленої на досягнення його стратегічних і тактичних цілей. Останні ж є індивідуальними для кожного суб'єкта, що господарює. Підприємства в складних умовах податкового клімату й інфляції можуть мати різноманітні інтереси в питаннях регулювання маси і динаміки прибутку, дивідендної політики, але багато аспектів діяльності підприємства розв'язуються за допомогою універсальних методів, напрацьованих світовою ринковою цивілізацією й об'єднаних у науці фінансового менеджменту в струнку і корисну в практичному відношенні систему.

Одне з найважливіших місць в цій системі займає фінансове планування. Процес бюджетування є складовою частиною фінансового планування і являє собою визначення майбутньої діяльності підприємства з формування та використання фінансових ресурсів, результати якого оформлюються системою бюджетів. Складання бюджету підприємства обумовлює певні послідовні етапи роботи:

- I. Підготовка прогнозу та бюджету продажів.
 - II. Визначення очікуваного обсягу виробництва.
 - III. Розрахунок витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції.
 - IV. Розрахунок та аналіз грошових потоків.
 - V. Складання планових фінансових звітів.
- Саме цей перелік робіт є визначальним при виконанні курсової роботи.

Курсова робота є завершальним етапом вивчення студентами дисципліни "Фінансовий менеджмент", "Фінанси підприємства", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік", передбачених навчальними планами спеціальностей. Задачами курсової роботи є закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення названих дисциплін, а також придбання практичних навичок самостійного рішення практичних задач по управлінню фінансами підприємства з метою оптимізації результатів його виробничо-господарської діяльності. Вихідні дані видаються кожному студенту індивідуально. Здача закінченої роботи керівнику та її захист проводиться в терміни, встановлені у завданні на виконання курсової роботи.

Курсова робота виконується на стандартних листах (203×288).

Обсяг курсової роботи складає 30...35 аркушів рукописного тексту.

Виклад змісту повинен бути чітким, грамотним, послідовним.

При написанні тексту з лівої сторони стандартного аркуша варто лишати поле розміром 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 25 мм.

Сторінки і таблиці повинні бути пронумеровані. Кожний розділ пояснювальної записки необхідно починати з нової сторінки.

Скорочення слів, за винятком найменування одиниць виміру, не допускаються.

Першим аркушем розрахунково-пояснювальної записки є титульний аркуш, зразок заповнення якого наведено у дод. 1. Наступною сторінкою є лист завдання (додаток 2), після чого – зміст із зазначеним найменуванням розділів і сторінок.

Після змісту викладається вступ, у якому розглядається актуальність і мета курсової роботи, після чого слідує основна частина роботи.

Розрахунково-пояснювальна записка містить у собі такі розділи:

Вступ

Розділ 1. Планування бюджету фірми.

- 1.1. Бюджет продажів.
- 1.2. Графік очікуваних надходжень грошових коштів.
- 1.3. Бюджет виробництва.
- 1.4. Бюджет прямих витрат на матеріали.
- 1.5. Бюджет прямих витрат на оплату праці.
- 1.6. Бюджет загальногосподарських витрат.
- 1.7. Бюджет товарно-матеріальних запасів на кінець періоду.
- 1.8. Бюджет комерційних і адміністративних витрат.
- 1.9. Бюджет руху грошових коштів.

1.10. Бюджетний звіт про прибутки і збитки.

1.11. Бюджетний баланс.

Розділ 2. Операційний аналіз діяльності фірми.

2.1. Розрахунок маржинального прибутку і беззбитковості підприємства.

2.2. Розрахунок запасу фінансової міцності і ефекту операційного важеля.

2.3. Аналіз чутливості фінансових результатів діяльності до змін ціни і структури витрат.

Розділ 3. Аналіз фінансового стану фірми за допомогою фінансових коефіцієнтів та шляхи його покращення.

3.1. Коефіцієнти ліквідності.

3.2. Коефіцієнти ділової активності.

3.3. Коефіцієнти рентабельності.

3.4. Показники структури капіталу.

3.5. Шляхи покращення фінансового стану фірми.

Висновок.

У висновку на підставі виконаних розрахунків наводяться головні результати проведеного аналізу та головні пропозиції щодо покращення фінансового стану.

РОЗДІЛ 1. ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ ФІРМИ

Бюджет, як річний фінансовий план, складається як для окремих структурних підрозділів, так і для фірми в цілому. Бюджети підрозділів зводяться в єдиний бюджет фірми, так званий головний (основний) бюджет (Master Budget).

З точки зору підготовки документів для складання основного бюджету виділяють дві складові частини бюджетування, кожна з яких являє собою закінчений етап планування:

1. Підготовка операційного бюджету.

2. Підготовка фінансового бюджету.

Операційний (поточний, оперативний) бюджет – це система бюджетів, які характеризують доходи і витрати фірми (або її підрозділу), які плануються на наступний період. Складання загального бюджету починається саме з операційного бюджету, відправною точкою якого являється бюджет продажів. В ході складання операційного бюджету формуються бюджети всіх видів витрат: на сировину та матеріали, оплату праці, комерційні та адміністративні та інші). Заключним станом операційного бюджету є бюджетний звіт про прибутки та збитки. Фінансовий бюджет

є другою, завершальною частиною головного бюджету. До його складу входять:

- бюджет капітальних вкладень (інвестиційний бюджет);
- бюджет руху грошових коштів;
- бюджетний баланс.

Блок-схему формування основного бюджету підприємства зображено на рис. 1.

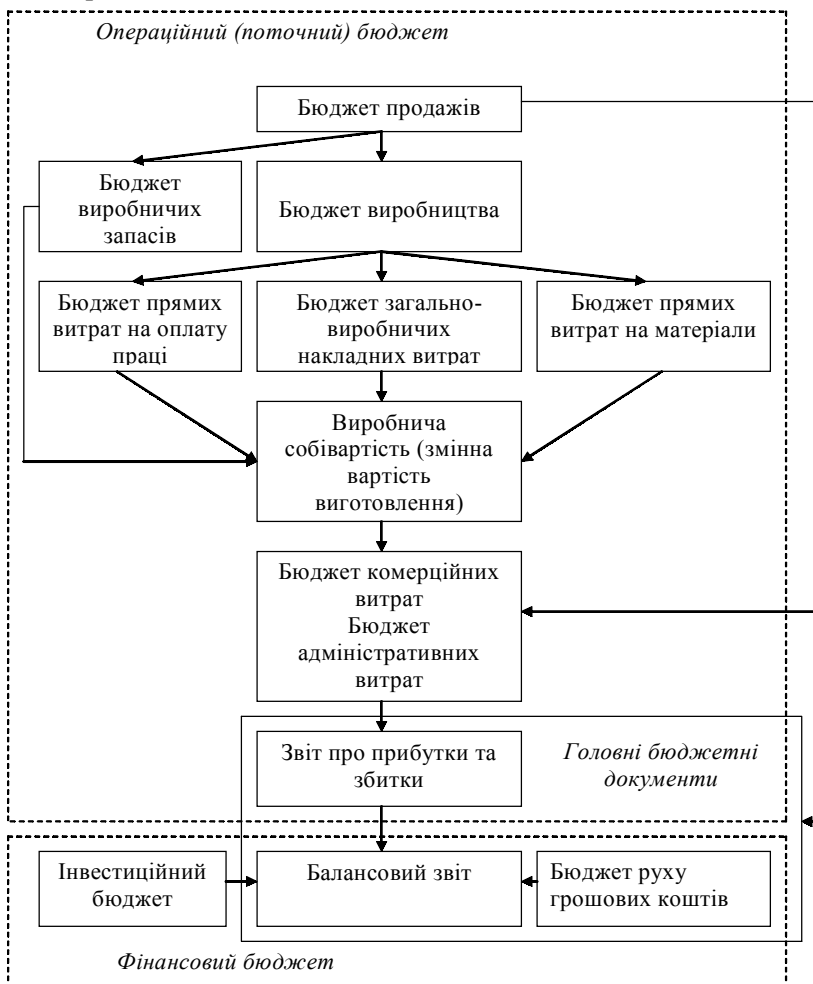

Рис. 1. Блок-схема формування основного бюджету підприємства

1.1. Бюджет продажів

Бюджет продажів – операційний бюджет, який містить інформацію про запланований обсяг продажів (поквартальний), ціну та очікуваний дохід від реалізації кожного виду продукції (табл. 1). Це відправна точка всього бюджету фірми, від якої залежить вся решта бюджетів.

На обсяг продажів планового періоду впливають наступні чинники:

- довгострокові тенденції продажів для різних товарів;
- цінова політика, якість продукції;
- конкуренція;
- сезонні коливання;
- обсяг продажів попередніх періодів;
- виробничі потужності підприємства;
- прибутковість продукції;
- масштаб рекламної компанії.

Таблиця 1. Бюджет продажів, 20X2 рік

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Всього
1.Очікувані продажі (в одиницях виробу) (вихідні дані)					
2.Ціна продажу одиниці виробу, грош. од.					
3.Загальний обсяг продажів (п. 2×п. 1), грош. од.					

1.2. Графік очікуваних надходжень грошових коштів

В доповнення до бюджету продажів розробляється графік очікуваних надходжень грошових коштів, який включає отримані кошти від продажу товарів в кредит та ряд інших запланованих надходжень (від реалізації майна, оренди, тощо) (табл. 2). Сума надходжень від реалізованих в кредит товарів залежить від системи розрахунків фірми з оптовими покупцями.

При розрахунках графіку очікуваних надходжень коштів необхідно врахувати такі вихідні дані:

- квартал, у якому очікується одержання загального залишку дебіторської заборгованості за 20X1 рік;
- частку продажів (%), заплановану до оплати в кварталі продажу і наступних кварталах;
- частку (%) безнадійних до одержання боргів, що виключається з продажу кожного кварталу.

Таблиця 2. Графік очікуваних надходжень коштів

Грош. одн.

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Рік
1. Дебіторська заборгованість на 31.12.20X1 року (із балансу 20X1 р. – вихідні дані)					
2. Продажі 1-го кварталу (табл. 1)					
3. Продажі 2-го кварталу (див. табл. 1)					
4. Продажі 3-го кварталу (див. табл. 1)					
5. Продажі 4-го кварталу (див. табл. 1)					
6. Інші надходження					
7. Загальні надходження					

1.3. Бюджет виробництва

Бюджет виробництва – це виробнича програма, яка визначає в натуральних одиницях номенклатуру і обсяг виробництва в бюджетному періоді. Базою для його розробки є бюджет продажів. Крім того, враховуються виробничі потужності та розміри запасів.

Для визначення об'єму товарів, які повинні бути вироблені в бюд-

$$\begin{array}{ccccccc} \text{Плановий} & & & & \text{Запас} & & \text{Запас} \\ \text{обсяг} & = & \text{Бюджетний} & + & \text{продукції} & - & \text{продукції} \\ \text{виробництва} & & \text{обсяг} & & \text{на кінець} & & \text{на початок} \\ \text{продукції} & & \text{продажів} & & \text{періоду} & & \text{періоду} \end{array}$$

жетний період, використовують формулу:

Як правило, запас готової продукції на кінець періоду виражають в відсотках відносно продажів наступного періоду.

Таблиця 3. Бюджет виробництва, 20X2 рік

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Рік
1. Заплановані продажі (з бюджету продажів), одн.					
2. Бажаний запас готової продукції на кінець періоду*, одн.				**	

Продовж. табл. 3.

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Рік
3. Загальна потреба в вироб- бах (п. 1+п. 2), одн.					
4. Запас готової продукції на початок періоду***, одн.	****				
5. Кількість одиниць, які під- лягають виготовленню (п.3 – п.4), одн.					

* – 10% із потреби наступного кварталу

** – орієнтовна оцінка

*** – дорівнює запасу готової продукції на кінець попереднього кварталу.

**** – із балансового звіту за попередній 20X1 рік, запас готової продукції на початок 1-го кварталу розраховується так:

Вартість готової продукції на кінець 20X1 р.

Собівартість одиниці виробу

**Таблиця 4. Розрахунок собівартості (змінної вартості виготовлен-
ня) одиниці виробу**

Показники	Ціна за одиницю	Кількість одиниць	Всього
1. Основні виробничі матеріали (вихідні дані)	 грош. од.		 грош. од.
2. Витрати праці на 1 виріб (вихідні дані)	 грош. од.	 год	... грош. од.
3. Змінні загальновиробничі витрати (вихідні дані)	Ставка грош. од./год.	 год	 грош. од.
4. Змінна вартість виготовлення одиниці виробу (собівартість)			 грош. од.

1.4. Бюджет прямих витрат на матеріали

Бюджет витрат на матеріали – це кількісне вираження прямих витрат фірми на використання і придбання основних видів сировини та матеріалів. Бюджет складається за наступною методикою:

– всі витрати на матеріали поділяють на прямі і непрямі (прямі – це витрати на сировину і матеріали, з яких виготовляється кінцевий продукт);

– основою складання бюджету прямих витрат на матеріали виступають бюджет виробництва та бюджет продажів;

– обсяг необхідних закупівель матеріалів розраховується як сума витрат на матеріали для процесу виробництва, а запасів на кінець періоду за мінусом запасів на початок кожного періоду:

$$\begin{array}{ccccccc} \text{Закупівля} & & & & \text{Запас на} & & \text{Запас на} \\ \text{матеріалів (в} & = & \text{Потреба на} & + & \text{кінець} & - & \text{початок} \\ \text{нат. одиницях)} & & \text{виробництво} & & \text{періоду} & & \text{періоду} \end{array}$$

Таблиця 5. Бюджет прямих витрат на матеріали на 20X2 рік

Показники	1-й квартал	2-й квартал	3-й квартал	4-й квартал	Рік
1. Підлягає виготовленню, одиниць виробів (з бюджету виробництва), одн.					
2. Потреба в матеріалі на одиницю виробу, кг (вихідні дані)					
3. Потреба в матеріалах для виробництва (п. 1×п. 2), кг					
4. Бажаний запас матеріалів на кінець періоду*, кг					
5. Загальна потреба в матеріалі (п. 3 + п. 4), кг					
6. Запас матеріалу на початок періоду**, кг	***				
7. Матеріали, що підлягають закупівлі (п. 5 – п. 6), кг					
8. Ціна одиниці матеріалу, грош. од. (вихідні дані)					
9. Вартість закупівель матеріалів (п. 8×п. 7), грош. од.					

* найчастіше бажаний запас на кінець періоду складає біля 10 % кількості, що необхідна в наступному кварталі;

** аналогічний матеріальному запасу на кінець попереднього кварталу;

*** з балансового звіту за попередній (20X1) рік запас матеріалу на початок 1-го кварталу розраховується так:

Вартість матеріальних запасів(з балансу за 20X1р.)

Ціна одиниці матеріалу (ввихіднідані)

Бюджет прямих витрат на матеріали складається з урахуванням строків і порядку погашення кредиторської заборгованості за матеріалами. З цією метою в доповнення до бюджету прямих витрат на матеріали складається графік очікуваних виплат грошових коштів на оплату матеріалів, сума виплат за яким залежить від прийнятої на фірмі системи розрахунків з постачальниками.

Таблиця 6. Графік очікуваних виплат коштів на оплату матеріалів

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Розрахунки до оплати на 31.12.20X1 року (з балансу за 20X1 р.), грош. од.					
2. Закупівлі 1-го кварталу (з бюджету витрат на матеріали), грош. од.					
3. Закупівлі 2-го кварталу (з бюджету витрат на матеріали), грош. од.					
4. Закупівлі 3-го кварталу (з бюджету витрат на матеріали), грош. од.					
5. Закупівлі 4-го кварталу (з бюджету витрат на матеріали), грош. од.					
6. Разом виплат (п. 1+п. 5), грош. од.					

1.5. Бюджет прямих витрат на оплату праці

Бюджет прямих витрат на оплату праці – це кількісне вираження витрат фірми на оплату праці основного виробничого персоналу. Розробка бюджету базується на бюджеті виробництва, даних продуктивності праці та ставок оплати праці основних виробників.

$$\begin{array}{ccccccc} \text{Загальні} & & \text{Очікуваний} & & \text{Трудоміст} & & \text{Вартість} \\ \text{прямі} & & \text{обсяг} & & \text{кість} & & \text{однієї} \\ \text{витрати на} & = & \text{виробництва} & \times & \text{одиниці} & \times & \text{нормо-} \\ \text{оплату} & & \text{(одн.)} & & \text{продукції} & & \text{години} \\ \text{праці} & & & & \text{(н/год.)} & & \text{(грош. од.)} \end{array}$$

Таблиця 7. Бюджет прямих витрат на оплату праці на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Підлягає виготовленню, одиниць виробів (з бюджету виробництва), одн.					
2. Прямі витрати праці на одиницю виробу (трудомісткість), н.-год.					
3. Всього відпрацьовано н.-годин (п. 1×п. 2)					
4. Вартість прямих витрат праці в годину (вихідні дані), грош. од.					
5. Загальна вартість прямих витрат на оплату праці, грош. од. (п. 4×п. 3)					

1.6. Бюджет загальновиробничих витрат

Бюджет загальновиробничих витрат включає всі витрати підприємства, пов'язані з виготовленням продукції, за винятком прямих витрат на матеріали і оплату праці.

Всі накладні виробничі бюджетні витрати поділяються на 2 частини: постійні і змінні. В постійну частину включають витрати, які плануються за реальною потребою управління та обслуговування виробництва (зар. платня апарату управління, виробничих підрозділів, амортизація, тощо). До змінних загальновиробничих витрат відносять всі витрати по здійсненню виробничого процесу, планування яких, найчастіше, базується на нормативах (витрати на допоміжні матеріали, зар. плату допоміжних робітників, тощо).

При розрахунках бюджету загальновиробничих витрат необхідно враховувати наступне: оскільки амортизаційні нарахування, які входять до складу постійних загальновиробничих витрат, не потребують витрат

коштів, їх сума повинна відраховуватися при визначенні загальної суми виплат за цим бюджетом.

При підготовці кошторису загальновиробничих накладних витрат необхідно враховувати такі вихідні дані:

- загальну суму планованих загальновиробничих витрат і їхній розподіл по кварталах;
- розмір змінної ставки накладних витрат на годину прямих витрат на оплату праці (включає витрати на допоміжні матеріали, заробітну плату допоміжних робітників, доплати, змінну частину електроенергії й обслуговування);
- суму амортизаційних відрахувань і їхній розподіл протягом року;
- квартал (період), у якому відбуваються виплати щодо загальновиробничих накладних витрат, яких зазнало підприємство.

Таблиця 8. Бюджет загальновиробничих накладних витрат на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Всього
1. Заплановані прямі витрати праці, годин (п.3 бюджету прямих витрат на оплату праці)					
2. Змінна ставка накладних витрат, грош. од./год.					
3. Змінні загальновиробничі накладні витрати (п. 1×п. 2), грош. од.					
4. Плановані постійні загальновиробничі витрати, грош. од.					
5. Загальні планові накладні витрати (п. 3+п. 4), грош. од.					
6. Амортизація, грош. од.					
7. Виплати коштів по загальновиробничим накладним витратах (п. 5 – п. 6), грош. од.					

1.7. Бюджет товарно-матеріальних запасів на кінець періоду

Необхідним елементом для подальших фінансових розрахунків є підготовка бюджету товарно-матеріальних запасів на кінець періоду (табл. 9).

Цей бюджет повинен відображати планові рівні запасів сировини, матеріалів, а також готової продукції. Бюджет розробляється в вартісно-

му і кількісному виразі і призначений компенсувати неточності при розробці бюджетів продажів, матеріалів, тощо. Дані бюджету товарно-матеріальних запасів є необхідними при складанні бюджетного балансу та звіту про прибутки та збитки.

Таблиця 9. Бюджет товарно-матеріальних запасів на кінець періоду

Показники	Ціна за одиницю	Кількість одиниць	Рік
1. Основні виробничі матеріали (запас на кінець року з бюджету витрат на матеріали)			
2. Готові вироби, (запас на кінець року з бюджету виробництва)			

1.8. Бюджет комерційних (торгових) і адміністративних витрат

Витрати, яких зазнало підприємство в процесі реалізації продукції й організації бізнесу, розраховуються при підготовці кошторису торгових і адміністративних витрат (табл.10).

Всі витрати цього бюджету поділяються на дві частини:

- змінні (плануються за допомогою нормативу, в якому роль базового показника, як правило, відіграє обсяг продажів);
- постійні (управлінські витрати на утримання та обслуговування апарату управління, офісних споруд, тощо).

Таблиця 10. Бюджет комерційних (торгових) і адміністративних витрат на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Рік
1. Очікувані продажі (вихідні дані), одн.					
2. Змінна ставка торгових й адміністративних витрат на одиницю продукції (вихідні дані) (включають комісійні агентів по збуту, відвантаженню і постачанню), грош. од./одн.					
3. Всього змінних витрат (п. 1×п. 2):					
4. Постійні торгові й адміністративні витрати, у т.ч. (вихідні дані), грош. од.:					

Продовж. табл. 10.

Показники	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.	Рік
4.1. Реклама					
4.2. Страхування					
4.3. Платня службовців					
4.4. Оренда					
5. Всього постійних витрат (Σ п. 4)					
6. Загальні торгові й адмініс- тративні витрати (п. 3+п. 4), грош. од.					

1.9. Бюджет руху грошових коштів

Бюджет руху грошових коштів – це плановий документ, який відображає майбутні виплати і надходження грошових коштів. Надходження коштів в ньому диференціюються за джерелами виникнення, а виплати – за напрямками використання.

Очікуване сальдо грошових коштів на кінець періоду порівнюється з мінімальною сумою грошових коштів, яку повинна постійно підтримувати фірма (за рішенням управління). Різниця являє собою невикористаний надлишок грошей, або їх нестачу. В разі нестачі у фірми виникає необхідність додаткового фінансування за рахунок кредиту. При визначенні суми необхідного кредиту треба керуватися наступним: кредит повинен покрити не тільки суму нестачі грошових коштів (яка визначається різницею між сумою надходжень і виплат), а й забезпечити наявність мінімального касового залишку, який планує підтримувати фірма на кінець кожного періоду.

Вихідними даними для розробки бюджету руху грошових коштів є всі попередні бюджети виробничих та поточних і капітальних витрат.

Бюджет руху грошових коштів умовно складається з чотирьох головних розділів:

I. Розділ грошових надходжень, який включає касовий залишок на початок періоду, грошові кошти від покупців та інші грошові надходження.

II. Розділ виплат, що містить усі грошові платежі, заплановані на прогностичний період.

III. Розділ надлишків або дефіциту коштів, що показує різницю між розділами грошових надходжень і розділом грошових виплат.

IV. Фінансовий розділ, що передбачає облік одержання кредитів і погашення заборгованості по них на прогностичний період.

Таблиця 11. Бюджет руху грошових коштів на 20X2 рік

Показники	1-й кв.	2-й	3-й	4-й	Рік
1. Касовий залишок на початок періоду**	*				
2. Надходження грошових коштів (за графіком очікуваних надходжень при бюджеті продажів)					
3. Разом коштів у наявності (п. 1+ п. 2)					
4. Виплати:					
4.1. основні виробничі матеріали (за графіком виплат за матеріали)					
4.2. оплата праці виробників (бюджет прямих витрат на оплату праці)					
4.3. загальновиробничі накладні витрати (бюджет загально-виробничих витрат)					
4.4. торгові й адміністративні витрати (бюджет)					
4.5. закупівля устаткування (вихідні дані)					
4.6. податок***					
5. Разом виплат					
6. Надлишки (дефіцит) грошових коштів (п. 3 – п. 5)					
7. Фінансування:					
7.1. Кредитування					
7.2. Погашення боргів					
7.3. Відсоток за кредит					
8. Підсумок фінансових операцій					
9. Касовий залишок на кінець періоду (п. 6 + п. 8)					

* із балансового звіту за 20X1 рік.

** дорівнює касовому залишку на кінець попереднього кварталу.

*** із балансового звіту за 20X1 рік.

При визначенні суми кредиту необхідно врахувати такі вихідні дані:
– планований розмір постійного мінімального касового залишку на кінець кожного кварталу;

- розмір річної кредитної ставки (%);
- період (квартал), у якому відбувається кредитування і погашення боргу (наприклад, кредитування може мати місце на початку кожного кварталу, а погашення боргу – наприкінці кожного кварталу).

1.10. Бюджетний звіт про прибутки та збитки

Бюджетний звіт про прибутки та збитки – це форма фінансової звітності, яка складається до початку планового періоду і відображає результати планової діяльності

Звіт зводить воедино плановані перспективні оцінки різноманітних позицій прибутків і витрат за бюджетний період (табл. 12).

Головною метою цього бюджету є прогнозування кінцевого фінансового результату діяльності фірми, а також визначення суми податку на прибуток.

Таблиця 12. Прогнозний звіт про прибутки і збитки фірми за 20X2 рік

1.11. Бюджетний баланс

Показники	Джерело інформації	Сума
1. Загальний обсяг продажів (кількість одиниць×ціну одиниці)	Бюджет продажів	
2. Змінні витрати:		
2.1. собівартість продажів (кількість одиниць×змінну вартість виготовлення)	Бюджет виробництва	
2.2. змінні торгові й адміністративні витрати	Бюджет торгових і адміністративних витрат	
3. Разом змінних витрат (п. 2.1+п. 2.2)		
4. Маржинальний прибуток (п. 1 – п. 3)		
5. Постійні витрати:		
5.1. загальновиробничі накладні витрати	Бюджет загальновиробничих витрат	
5.2. торгові й адміністративні витрати	Бюджет торгових і адміністративних витрат	
6. Разом постійних витрат (5.1+5.2)		
7. Виробничий прибуток (п. 4 – п. 6)		
8. Витрати на виплату відсотків	Бюджет руху грошових коштів	
9. Прибуток до оподаткування (п.7 – п.8)		

Продовж. табл. 12.

Показники	Джерело інформації	Сума
10. Податок на прибуток		
11. Чистий прибуток (п. 9 – п. 10)		

Бюджетний баланс – це форма фінансової звітності, яка містить інформацію про майбутній стан підприємства на кінець бюджетного періоду.

Бюджетний баланс є інструментом контролю всієї решти бюджетів: якщо всі бюджети складені методично вірно, то сума активів балансу буде дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу підприємства.

Складається бюджетний балансовий звіт шляхом коригування балансового звіту за попередній рік (табл. 13) з урахуванням планованих видів діяльності (табл. 14).

Таблиця 14. Бюджетний балансовий звіт фірми на 31.12.20X2 року

Таблиця 13. Балансовий звіт фірми на 31.12.20X1 року
(вихідні дані)

Активи	Сума, грош. од.	Пасиви й акціонерний капітал	Сума, грош. од.
1. Оборотні кошти		1. Короткострокові зобов'язання	
1.1. Грошові кошти	2000	1.1. Розрахунки до оплати	2100
1.2. Дебіторська заборгованість	2989	1.2. Податок, що підлягає оплаті	3600
1.3. Матеріальні витрати	285	2. Разом короткострокових зобов'язань (п. 1.1+ п. 1.2)	5100
1.4. Товарні запаси (готова продукція)	4986	3. Власний капітал	
2. Разом оборотних коштів	15242	3.1. Статутний капітал	5000
3. Основні засоби		3.2. Нерозподілений прибуток	39524
3.1. Земля	30000	4. Разом власного капіталу (п. 3.1+п. 3.2)	89542
3.2. Споруди та обладнання	100000	5. Разом пасивів (п.2 + п.4)	95242
3.3. Накопичений знос	5000		
4. Разом основні засоби	8000		
5. Разом активів (п. 2 + п. 4)	95242		

Пояснення до розрахунків

Активи	Сума, грош. од.	Пасиви й акціонерний капітал	Сума, грош. од.
1. Оборотні кошти		1. Короткострокові зобов'язання	
1.1. Грошові кошти		1.1. Рахунки до оплати	
1.2. Дебіторська заборгованість		1.2. Податок, що підлягає оплаті	
1.3. Матеріальні запаси		2. Разом короткострокових зобов'язань (п. 1.1 + п. 1.2)	
1.4. Запаси готових виробів		3. Власний капітал	
2. Разом оборотних коштів		3.1. Статутний капітал	
3. Основні засоби		3.2. Нерозподілений прибуток (п. 3.1+п. 3.2)	
3.1. Земля		4. Разом власного капіталу (п. 3.1+п. 3.2)	
3.2. Будинки й устаткування		5. Разом пасивів (п. 2+п. 4)	
3.3. Накопичений знос			
4. Разом основні засоби (п.3.1+п. 3.2.-п. 3.3)			
5. Разом активів (п. 2+п. 4)			

Активи:

1.1 – касовий залишок на кінець року з бюджету про рух грошових коштів;

1.2 – дебіторська заборгованість з балансового звіту за 20X1 рік

+ продажі з плану збуту

– надходження з графіка очікуваних надходжень за планом збуту;

1.3 і 1.4 – запас на кінець року з бюджету товарно-матеріальних запасів на кінець періоду;

3.1 – вихідні дані;

3.2 – вартість будинків і устаткування з балансового звіту 20X1 року

+ закупівля устаткування з бюджету про рух грошових коштів;

3.3 – знос із балансового звіту за 20X1 рік

+ амортизація з кошторису загальновиробничих накладних витрат.

Пасиви:

1.1 – сума рахунків до оплати з балансового звіту 20X1 року

+ вартість закупівель із бюджету прямих витрат на матеріали,

– сума виплат за основні виробничі матеріали з графіку очікува-

них виплат;

1.2 – з бюджетного звіту про прибутки і збитки;

3.1 – з балансового звіту 20X1 року

+ зміни статутного капіталу (якщо плануються);

3.2 – з балансового звіту 20X1 року

+ чистий прибуток з бюджетного звіту про прибутки та збитки.

Бюджетний баланс в подальшому являється основою для розрахунку показників фінансового стану підприємства, визначення певних фінансових проблем та шляхів їх вирішення.

РОЗДІЛ 2. ОПЕРАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ

2.1. Розрахунок маржинального прибутку і беззбитковості підприємства

Одним із самих простих і ефективних методів фінансового аналізу з метою оперативного і стратегічного планування є операційний аналіз, що називається також аналізом беззбитковості або аналізом "Витрати – Обсяг – Прибуток" ("Costs – Volume – Profit" – CVP) що відслідковує залежність фінансових результатів бізнесу від витрат і обсягів виробництва (збуту).

Операційний аналіз є засобом пошуку найбільш вигідних комбінацій між змінними витратами на одиницю продукції, постійними витратами, ціною й обсягом продажів. Тому він базується на поділі витрат на постійні (у короткостроковому періоді в цілому не змінюються зі зміною обсягу виробництва) і змінні (змінюються у цілому прямо пропорційно змінам обсягу виробництва продукції. Оскільки операційний аналіз потребує розподілу витрат на змінні і постійні, при аналітичних розрахунках необхідно відокремлювати одні витрати від інших за допомогою проміжного фінансового результату діяльності підприємства. Цей результат прийнято називати ВАЛОВОЮ МАРЖОЮ (або маржинальним прибутком, або сумою покриття, або результатом від реалізації після відшкодування змінних витрат):

$$\text{МД} = \text{В} - \text{ЗВ}, \quad (1)$$

де МД – маржинальний прибуток (валова маржа); В – виручка від реалізації продукції; ЗВ – змінні витрати,

$$\text{В} = \text{ЗВ} + \text{Пост.В} + \text{П}, \quad (2)$$

де Пост.В – постійні витрати; П – прибуток. З (2) випливає:

$$МД = Пост.В + П. \quad (3)$$

З формули (3) можна побачити головну ціль фінансового менеджменту: максимізація валової маржі, оскільки саме вона є джерелом покриття постійних витрат і формування прибутку.

Операційний аналіз називають аналізом беззбитковості, оскільки він дозволяє визначити таку суму або кількість продажів, при якій виручка дорівнює витратам, тобто бізнес не несе збитків, але не має і прибутку. Ця точка обсягу продажів, називається точкою беззбитковості. У ній валової маржі в точності вистачає на покриття постійних витрат, а прибуток дорівнює нулю (рис. 2):

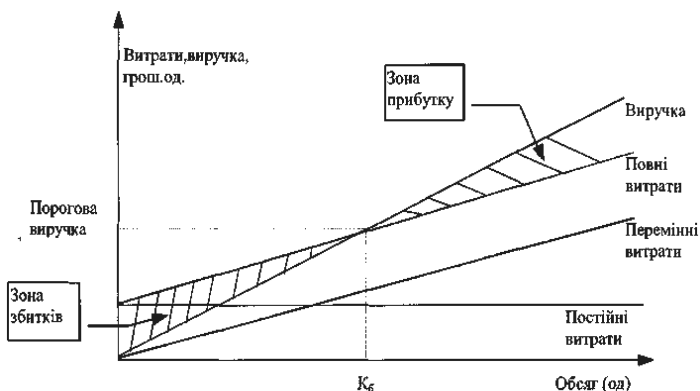
$$П = В - ЗВ - Пост.В = 0; \quad (4)$$

$$П = K_0Ц - K_0ЗВ_1 - Пост.В = 0, \quad (5)$$

де K_0 – кількість одиниць товару в точці беззбитковості; $ЗВ_1$ – змінні витрати на одиницю виробу; $Ц$ – ціна одиниці виробу. Маржинальний прибуток на одиницю продукції (МД;)

$$МД = Ц - ЗВ \text{ або } МД = Пост.В + П$$

Через те, що у критичній точці (т. беззбитковості) прибуток = 0,

тобто $МД_{т_0} = Пост.В + 0$, то кількість одиниць продукції у точці беззбитковості

$$K_6 = \frac{\text{Пост.В}}{\text{МД}_1} = \frac{\text{Пост.В}}{\text{Ц} - 3\text{В}_1} \quad (6)$$

Обсяг порогової виручки (тобто поріг рентабельності в грошовому виразі) розраховується так:

$$\text{В}_{\text{пор}} = \frac{\text{Пост.В}}{\text{Частка МД у виручці}} = \frac{\text{Пост.В}}{\text{МД/В}} \quad (7)$$

2.2. Розрахунок запасу фінансової міцності та сили впливу операційного важеля

Різниця між досягнутою фактичною виручкою від реалізації і пороговою виручкою являє собою запас фінансової міцності підприємства:

Запас фінансової міцності =

= фактична виручка – порогова виручка,

$$3\text{ФМ} = \text{В} - \text{В}_{\text{пор}} \quad (8)$$

Або у відсотках до виручки від реалізації:

$$3\text{ФМ} = \frac{(\text{В} - \text{В}_{\text{пор}})}{\text{В}} \times 100\% \quad (9)$$

Запас фінансової міцності (%) показує: на скільки відсотків підприємство має змогу знизити свою виручку, залишаючись в зоні прибутку.

Чим вище поріг рентабельності, тим складніше підприємцю його переступити, щоб вижити. Зниження порога рентабельності можна домогтися нарощуванням валової маржі (підвищуючи ціну або обсяг реалізації, знижуючи перемінні витрати), або скороченням постійних витрат.

Наступним важливим інструментом фінансового менеджменту є операційний важель – показник ступеню підприємницького ризику.

Дія операційного (виробничого) важеля виявляється в тому, що будь-яка зміна виручки від реалізації завжди веде за собою більш сильну зміну прибутку. Сила впливу операційного важеля показує, скільки відсотків зміни прибутку дає кожний відсоток зміни виручки, тобто, у скільки разів скоріше змінюється прибуток відносно зміни виручки і розраховується відношенням валової маржі до прибутку:

Сила впливу операційного важеля

$$\text{Операційний левередж} = \frac{MD}{\Pi} = \frac{(B - 3B)}{(B - 3B - \text{Пост.В})} = \frac{K \times \Pi - K \times 3B_1}{K \times \Pi - K \times 3B_1 - \text{Пост.В}} = (10)$$

$$= \frac{K(\Pi - 3B_1)}{K(\Pi - 3B_1) - \text{Пост.В}},$$

де $3B_1$ – змінні витрати одиниці товару; K – кількість одиниць товару; Π – ціна одиниці товару.

Силу впливу операційного важеля можна розрахувати іншим способом:

$$\text{Сила впливу операційного важеля} = \frac{\text{Пост.В} + \Pi}{\Pi}. \quad (11)$$

Сила впливу операційного важеля (розрахована за будь-якою з формул (13), (14)) показує ступінь підприємницького ризику: чим більше ефект операційного важеля, тим вище підприємницький ризик.

У табл. 15 поданий порядок розрахунку маржинального прибутку і поетапного проведення операційного аналізу з визначенням впливу зміни виручки на основні показники операційного аналізу.

Таблиця 15. Порядок поетапного проведення операційного аналізу і визначення впливу зміни виручки на основні показники операційного аналізу

Показники	Вихідне толоження	Зростання виручки	Зниження виручки
1. Виручка від реалізації продукції			
2. Змінні витрати:			
3. Валова маржа (маржинальний прибуток) (п. 1–п. 2)			
4. Постійні витрати:			
5. Прибуток (п. 3–п. 4)			
6. Коефіцієнт валової маржі (п.3/п.1)			
7. Поріг рентабельності, грн. (п.4/п.6)			
8. Запас фінансової міцності, грн. (п. 1 – п. 7)			
9. Запас фінансової міцності, % (п. 8/п. 1)×100 %			
10. Сила впливу операційного важеля (п. 3/п. 5)			

Крім розрахунку сили впливу операційного важеля, у курсовій роботі необхідно провести аналіз його динаміки при заданих рівнях зміни виручки від реалізації продукції та зробити висновки про вплив зміни виручки на запас фінансової міцності та ступінь підприємницького ризику.

У реальному житті часто виникають ситуації, що впливають на кінцевий фінансовий результат діяльності (зміна ціни, обсягу, перемінних, постійних витрат). З цією метою менеджерами використовується стандартна процедура: аналіз чутливості фінансових результатів до зміни ціни і структури витрат. В його основі лежить розрахунок обсягу реалізації (K_0), що забезпечить постійний результат ($\Pi = \text{const}$) при зміні одного з показників виробництва або реалізації продукції (основних елементів операційного важеля). Для цього використовують такі формули:

1) при зміні змінних витрат

$$K_0 = \frac{\text{Вихідна валова маржа}}{\text{Новий коефіцієнт валової маржі}} / \text{Ціна реалізації вихідна} \quad (12)$$

2) при зміні постійних витрат

$$K_0 = \frac{\text{Нова сума валової маржі}}{\text{Вихідний коефіцієнт валової маржі}} / \text{Ціна реалізації вихідна} \quad (13)$$

3) при зміні ціни реалізації

$$K_0 = \frac{\text{Вихідна сума валової маржі}}{\text{Новий коефіцієнт валової маржі}} / \text{Нова ціна реалізації} \quad (14)$$

Нижче наведено алгоритм проведення аналізу чутливості на прикладі 10-процентної зміни основних елементів операційного важеля (табл. 16). Вихідне положення при виробництві 100 штук виробів:

ціна одного виробу – 184 грош. од.;

змінні витрати – 130 грош. од./шт;

постійні витрати – 2750 грош. од.

Таблиця 16. Таблиця фінансових результатів у вихідному положенні

Показники	Всього, грн	% до виручки
1.Виручка від реалізації (184×100)	18400	100
2.Перемінні витрати (130×100)	13000	70,65

Продовж. табл. 16.

Показники	Всього, грн	% до виручки
3. Маржинальний прибуток (п.1– п.2)	5400	29,35
4. Постійні витрати	2750	14,95
5. Прибуток (п. 3 – п. 4)	2650	14,40

Розглянемо алгоритм проведення аналізу чутливості до 10-відсоткової зміни ціни (наприклад, збільшення її) шляхом відповіді на два питання:

1. Як при цьому зміниться прибуток?
2. При якому обсязі реалізації можна отримати старий результат (тобто старий прибуток)?

При 10-відсотковому збільшенні нова ціна стане:

$$184 + 0,1 \times 184 = 202,4 \text{ грош. од.}$$

Тоді фінансові результати будуть такими, як наведено у табл.17.

Таблиця 17. Таблиця фінансових результатів при новій ціні

Показники	Всього, грош. од.	% до виручки	Доля у виручці
1. Виручка від реалізації (нова) (202,4×100)	20240	100	1
2. Змінні витрати (130×100)	13000	64,23	0,642
3. Маржинальний прибуток (п. 1 – п. 2)	7240	35,77	0,358
4. Постійні витрати	2750	13,59	0,136
5. Прибуток (п. 3 – п. 4)	4490	22,18	0,222

Таким чином, у результаті 10-відсоткового збільшення ціни зміна прибутку складе:

$$\Delta\Pi = \frac{\Pi_2 - \Pi_1}{\Pi_1} \times 100\% = \frac{4490 - 2650}{2650} \times 100\% = 69,43\%.$$

тобто, 10-відсоткове збільшення ціни призводить до зростання прибутку на 69,43 %.

Далі необхідно визначити при якому обсязі реалізації можна одержати старий прибуток за нові ціни (2650). Для цього варто використовувати формулу (17):

$$K_0 = \frac{5400}{0,385} / 202,4 = 74,52 \approx 75 \text{ шт.}$$

Це означає, що для досягнення незмінного прибутку потрібно за нової ціни реалізувати 75 одиниць товару.

Результати аналізу чутливості при 10-відсотковому збільшенні ціни наводяться у табл. 18.

Таблиця 18. Результати аналізу

Показник	Первісний обсяг – 100 шт.		Обсяг, що забезпечує старий прибуток, – 75 шт.	
	грош. од.	%	грош. од.	%
1. Виручка від реалізації (Ц×К)	20240	100	15180	100
2. Змінні витрати (130×К)	13000	64,2	9750	64,2
3. Маржинальний прибуток (п. 1 – п. 2)	7240	35,8	5430	35,8
4. Постійні витрати	2750	13,6	2750	18,1
5. Прибуток (п.3 – п.4)	6420	22,2	2680	17,7

Розходження з первісною величиною (2650) може мати місце за рахунок скорочення при розрахунках K_0 .

Таким чином, підвищення ціни товару на 10 % компенсує

$$\Delta K = \frac{100 - 75}{100} \times 100\% = 25.$$

зниження обсягу реалізації на 25 %:

При цьому прибуток зростає на 69,43 %:

$$\Delta \Pi = \frac{4490 - 2650}{2650} \times 100\% = 69,43\%.$$

Аналогічну процедуру (з використанням табл. 15 – 17) слід виконувати для проведення аналізу чутливості фінансових результатів до зміни структури витрат (змінних і постійних), показуючи в результаті величину зміни прибутку при первісному обсязі товару (при нових витратах) та визначаючи кількість товару, котру необхідно реалізувати для досягнення первісного прибутку.

При проведенні аналізу чутливості до зміни постійних витрат слід звернути увагу на особливості визначення нового маржинального доходу. В даному випадку нас цікавить маржинальний дохід, який дозволить зберегти старий прибуток при нових постійних витратах, тобто:

$$МД_{нов.} = П_{вхід.} + Пост. вит. Нові.$$

Після проведення аналізу чутливості до зміни ціни і витрат, доцільно оцінити вплив зміни обсягу реалізації на прибуток фірми. Цей вплив може бути визначений за допомогою ефекту операційного важеля, сила впливу якого показує залежність зміни прибутку від зміни виручки:

$$\Delta П = \Delta В \times СВОВ \quad (15)$$

$$свов = \frac{МД}{П} \quad (16)$$

$$\Delta В = Ц \times \Delta К. \quad (17)$$

На підставі проведеного аналізу чутливості необхідно далі розподілити (проранжувати) проаналізувати чинники за ступенем їх впливу на прибуток.

За результатами ранжування студенту слід зробити висновки і дати свої пропозиції щодо фінансової тактики і стратегії підприємства, направлені на підвищення його фінансової стійкості, що являє собою заключний етап курсової роботи.

Умови до розрахунків та індивідуальні вихідні наведено у дод. 3.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

У 3 розділі курсової роботи студенти повинні провести аналіз фінансового стану фірми за даними вхідного та прогнозного балансів. Під час аналізу слід виявити динаміку наступних груп фінансових коефіцієнтів:

- ліквідності;
- платоспроможності;
- рентабельності;
- ділової активності.

По кожному коефіцієнту має бути показано його економічний зміст, розраховано числове значення у базовому та прогнозному періодах, виявлено відхилення та розкрито економічну сутність цього відхилення.

Заклучна частина курсової роботи повинна включати головні висновки по всім розділам, а також конкретні пропозиції щодо поліпшення фінансового стану фірми.

3.1. Коефіцієнти ліквідності

Коефіцієнти ліквідності дозволяють визначити здатність підприємства оплатити свої короткострокові зобов'язання протягом звітного періоду. Найбільш важливим серед них для фінансового менеджменту є наступні:

- коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності;
- коефіцієнт термінової ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- чистий оборотний капітал.

Коефіцієнт загальної ліквідності розраховується як частка відношення оборотних коштів та короткострокових зобов'язань і показує, чи досить у підприємства засобів, що можуть бути використані для погашення його короткострокових зобов'язань протягом визначеного періоду. Цей коефіцієнт повинен знаходитися в межах від одиниці до двох (іноді трьох). Нижня межа обумовлена тим, що оборотних коштів повинно бути щонай-менше досить для погашення короткострокових зобов'язань, інакше компанія виявиться під погрозою банкрутства.

Показником коефіцієнта поточної ліквідності є **коефіцієнт термінової ліквідності**, що розкриває відношення найбільш ліквідної частини оборотних коштів до короткострокових зобов'язань. Для розрахунку коефіцієнта термінової ліквідності може застосовуватися також інша формула розрахунку, відповідно до якої чисельник дорівнює різниці між оборотними коштами і матеріально-виробничими запасами. Рівень коефіцієнта повинний бути вище 1.

Необхідність розрахунку коефіцієнта термінової ліквідності викликана тим, що ліквідність окремих категорій оборотних коштів далеко не однакова, у більшості випадків найбільш надійною є оцінка ліквідності тільки по показнику коштів. Цей показник називається **коефіцієнтом абсолютної ліквідності** і розраховується як частка відношення коштів та короткострокових зобов'язань. Його теоретичне значення повинно бути більшим 0,2.

Велике значення в аналізі ліквідності підприємства має вивчення **чистого оборотного капіталу**, що розраховується як різниця між обо-

ротними активами підприємства і його короткостроковими зобов'язаннями. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має фінансові ресурси для розширення своєї діяльності в майбутньому. Наявність чистого оборотного капіталу служить для інвесторів і кредиторів позитивним індикатором до вкладання засобів у компанію.

Оптимальна сума чистого оборотного капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, у частці, від розмірів підприємства, обсягу реалізації, швидкості оборотності матеріально-виробничих запасів і дебіторської заборгованості, умов надання кредитів підприємству, від галузевої специфіки і господарської кон'юнктури. На фінансовому положенні підприємства негативно позначається як нестача, так надлишок чистого оборотного капіталу.

Таблиця 19. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності

№	Показники	Розрахунок	На початок планового періоду	На кінець планового періоду	Відхилення (+; -)
1	Загальна ліквідність	Оборотні кошти / Короткострокові зобов'язання			
2	Термінова ліквідність	(Гр.кошти + Ко- рот.фін.вклад + Чиста ДЗ) / Ко- ротк. зобов'яз.			
3	Абсолютна ліквідність	Гр. кошти / Коротк. зобов'яз.			
4	Чистий оборотний капітал	Оборотні кошти – Короткострокові зобов'язання			

3.2. Коефіцієнти ділової активності

Коефіцієнти ділової активності дозволяють проаналізувати, наскільки ефективно підприємство використовує свої засоби. Як правило, до цієї групи відносяться різні показники оборотності.

Показники оборотності мають велике значення для оцінки фінансового положення компанії, оскільки швидкість обороту засобів, тобто

швидкість їх перетворення у грошову форму, безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства.

У фінансовому менеджменті найбільше часто використовуються наступні показники оборотності:

Коефіцієнт оборотності активів – відношення виручки від реалізації продукції до всього підсумку активу балансу – характеризує ефективність використання фірмою всіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення, тобто показує, скільки разів за звітний період відбувається повний цикл виробництва і згортання, що приносить відповідний ефект у виді прибутку, чи скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів.

За допомогою **коефіцієнта оборотності** дебіторської заборгованості судять, скільки разів, в середньому, дебіторська заборгованість перетворювалася в кошти протягом звітного періоду. Коефіцієнт розраховується за допомогою відношення виручки від реалізації продукції та середньорічної вартості чистої дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як частка відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості кредиторської заборгованості, і показує, скільки компанії потрібно оборотів для оплати пред'явлених їй рахунків. Коефіцієнт оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості можна також розрахувати в днях. Для цього необхідно кількість днів у році розділити на розглянуті показники. Тоді ми дізнаємося, скільки в середньому днів потрібно для оплати дебіторської чи кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів показує швидкість реалізації цих запасів. Він розраховується як частка відношення собівартості реалізованої продукції та середньорічної вартості матеріально-виробничих запасів. Для розрахунку коефіцієнта в днях необхідно 360 чи 365 днів розділити на відношення собівартості реалізованої продукції та середньорічної вартості матеріально-виробничих запасів. Тоді можна довідатися, скільки днів потрібно для продажу (без оплати) матеріально-виробничих запасів. **Тривалість операційного циклу** – скільки днів у середньому потрібно для виробництва, продажів й оплати продукції підприємства; інакше кажучи, протягом якого періоду кошти зв'язані в матеріально-виробничих запасах.

Таблиця 20. Розрахунок коефіцієнтів ділової активності

№	Показники	Розрахунок	На кінець планового періоду
1	Оборотність активів	Виручка від реалізації / середньоріч.сума активів	
2	Оборотність ДЗ	365 / (Виручка від реаліз. / середньоріч. ДЗ)	
3	Оборотність КЗ	365 / (Собівартість реаліз.продук. / середньоріч. КЗ)	
4	Оборотність матеріально-виробничих запасів	365 / (Собівартість реаліз.продук. / середньоріч. Вартість запасів)	
5	Тривалість операційного циклу	Оборотність ДЗ / оборотність матеріально-виробничих запасів	

3.3.Коефіцієнти рентабельності

Коефіцієнти рентабельності показують, наскільки прибуткова діяльність компанії. Ці коефіцієнти розраховуються як відношення отриманого прибутку до витрачених засобів, або як відношення отриманого прибутку до обсягу реалізованої продукції.

Коефіцієнт рентабельності всіх активів підприємства (рентабельність активів) розраховується діленням чистого прибутку на середньорічну вартість активів підприємства. Він показує, скільки грошових одиниць треба було фірмі для одержання однієї грошової одиниці прибутку, незалежно від джерела залучення цих засобів. Цей показник є одним з найбільш важливих індикаторів конкурентоспроможності підприємства.

Коефіцієнт рентабельності реалізації (рентабельність реалізації) розраховується за допомогою розподілу прибутку на обсяг реалізованої продукції. Розрізняють два основних показники рентабельності реалізації: з розрахунку по валовому прибутку від реалізації (1) і з розрахунку по чистому прибутку (2).

Перший показник відображає зміни в політиці ціноутворення і здатність підприємства контролювати собівартість реалізованої продукції, тобто ту частину засобів, що необхідна для сплати поточних витрат, що виникають у ході виробничо-господарської діяльності, виплати податків. Найбільш значимим у цій частині аналізу фінансової інформації визнається рентабельність реалізованої продукції, обумовлена як відношення чистого прибутку після сплати податку до обсягу реалізованої продукції.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (рентабельність влас-

ного капіталу) дозволяє визначити ефективність використання капіталу, інвестованого власниками, і порівняти цей показник з можливим одержанням доходу від вкладення цих засобів в інші цінні папери.

Рентабельність власного капіталу показує, скільки грошових одиниць чистого прибутку заробила кожна грошова одиниця, вкладена власниками компанії.

Таблиця 21. Розрахунок коефіцієнтів рентабельності

№	Показники	Розрахунок	На кінець планового періоду
1	Рентабельність активів	Чистий прибуток / Середньоріч. вартість активів	
2	Рентабельність реалізації	Чистий прибуток / виручка від реалізації	
3	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Середньоріч. вартість власного капіталу	

3.4. Показники структури капіталу

Показники структури капіталу характеризують ступінь захищеності інтересів кредиторів і інвесторів, що мають довгострокові вкладення в компанію. Вони відображають здатність підприємства погашати довгострокову заборгованість.

Коефіцієнт власності характеризує частку власного капіталу в структурі капіталу підприємства, а, отже, співвідношення інтересів власників підприємства і кредиторів, розраховується як відношення власного капіталу до підсумку засобів.

Коефіцієнт фінансової залежності характеризує залежність фірми від зовнішніх позик, чим він вище, тим більше позик у компанії, і тим ризикованіше ситуація, що може привести до банкрутства підприємства. Високий рівень коефіцієнта показує також потенційну небезпеку виникнення в підприємства дефіциту коштів.

Коефіцієнт захищеності кредиторів (покриття відсотка) характеризує ступінь захищеності кредиторів від невиконання відсотків за наданим кредитом. По цьому показнику судять, скільки разів протягом звітної періоду компанія заробила засобів для виплати відсотків по позиках. Цей показник відображає також припустимий рівень зниження прибутку, адресований для виплати відсотків.

Таблиця 22. Розрахунок коефіцієнтів платоспроможності

№	Показники	Розрахунок	На початок планового періоду	На кінець планового періоду	Відхилення (+ ; -)
1	Коефіцієнт власності	Власний капітал / підсумок балансу			

По кожній групі фінансових коефіцієнтів необхідно зробити висновки.

3.5. Шляхи покращення фінансового стану фірми

В цьому параграфі необхідно запропонувати певні шляхи покращення фінансового стану, які повинні бути безпосередньо пов'язані з результатами проведених розрахунків.

Завершенням курсової роботи мають бути загальні висновки, які повинні включати головні висновки по кожному з трьох розділів, а також містити пропозиції щодо подальшої фінансової стратегії фірми, які виходять з результатів аналізу, проведеному у другому та третьому розділах роботи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Адамів Н.А.* Бюджетування в комерційній організації. – СПб, 2007.
2. *Аньшин В.М.* Бюджетування в компанії. – М., 2005.
3. *Дугельський О.С.* Бюджетне керування підприємством. – М., 2003.
4. *Кірейцев Г.Г.* Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – К.: УУЛ, 2002.
5. *Коронів А.Є.* Бюджетування як інструмент керування. – М., 2007.
6. *Коронів А.Є.* Фінансова модель бюджетування. – М., 2007.
7. *Крайник О.П., Клепова З.В.* Фінансовий менеджмент. – Львів: Інтелект, 2001.
8. *Крамаренко Г.О., Чорна О.Є.* Фінансовий менеджмент. – К., 2006.
9. *Матюшенко І.Ю.* Основи фінансового менеджменту: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003.
10. Фінансовий менеджмент. Під ред. *А.М. Поддєрьогіна.* – К.: КНЕУ, 2005.

Додаток 1

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Кафедра фінансів

КУРСОВА РОБОТА з фінансового менеджменту

Тема: _____

Виконав:
студент гр. _____

Перевірів:
викладач

Миколаїв 200_

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Кафедра фінансів

ЗАВДАННЯ

на курсову роботу з дисципліни **"Фінансовий менеджмент"**
на тему: **"Планування бюджету фірми й операційний
аналіз її діяльності"**

студенту _____ групи _____

1. Розробка бюджету МП "Альфа" на плановий 20X2 рік.
2. Операційний аналіз МП "Альфа". Аналіз чутливості фінансових результатів до відсоткової зміни ціни і структури витрат.

3. Аналіз фінансового стану фірми та шляхи його покращення.

Індивідуальні вихідні дані:

Обсяг продажів (по кварталах), одн.

I кв.

II кв.

III кв.

IV кв

Викладач _____ /П. І. Б./

Дата _____

Вихідні дані для розрахунків

1. Для розробки бюджету:

а) ціна продажу одиниці виробу – ... грош. одн.;

б) очікувані продажі (в одиницях виробу) по кварталах:

I-й кв. – ...;

II-й кв. – ...;

III-й кв. – ...;

IV-й кв. –

Умови індивідуальних завдань до розрахунків додаються.

Умови до завдання по розрахунку бюджету фірми

Розробіть бюджет фірми на наступний 20X2 рік. Дебіторська заборгованість на 31.12.20X1 року склала 7989 грош.одн. і очікується до одержання у першому кварталі 20X2 року.

У кожному кварталі сплачується 60 відсотків продажу: 35 відсотків сплачується в наступному кварталі, решта є безнадійними до отримання боргами.

Бажаний запас готової продукції на кінець періоду складає 10 відсотків продажу наступного кварталу. Запас готової продукції на початок періоду аналогічний запасу готової продукції на кінець попереднього кварталу.

Бажаний запас матеріалів на кінець періоду складає 10 відсотків кількості, яка необхідна для виробництва в наступному кварталі. Запас матеріалів на початок періоду аналогічний матеріальному запасу на кінець попереднього кварталу.

Ціна одиниці матеріалу – 3 грош. одн. Потреби в матеріалі на одиницю виробу – 2 кг. Прямі витрати праці на одиницю виробу – 6 годин. Вартість прямих витрат праці за годину – 3 грош. одн.

Змінна ставка накладних витрат – 2 грош. одн. в годину прямих витрат на оплату праці.

Всі заплановані загальнозаводські витрати – 3000 грош. одн. (незмінні поквартально). Амортизаційні відрахування складають 2850 грош. одн. щоквартально.

Всі загальнозаводські витрати, які тягнуть за собою виплати грошових коштів, покриваються у тому кварталі, в якому їх зазнало підприємство.

Змінні торгові і адміністративні витрати на одиницю виробу, які включають комісійних агентів із збуту, відгрузки та постачання, складають

3,2 грош. одн.. Постійні торгові і адміністративні витрати включають: щоквартально: реклама – 1100 грош. одн.; заробітна платня службовців – 8500 грош. одн.; оренда – 350 грош. одн.; страхування (одноразова платня в першому кварталі) 2800 грош. одн.; податки (одноразова платня в 3-му кварталі) – 1200 грош. одн.

Загальні прогнознi торгові й адміністративні витрати сплачуються в тому кварталі, в якому їх зазнало підприємство.

Фірма планує підтримувати мінімальний касовий залишок в розмірі 2000 грош. одн. на кінець кожного кварталу.

Всі короткострокові позики і виплати по боргах плануються за ставкою 30 відсотків річних.

Проценти за користування позикою повинні бути нараховані і сплачені на момент сплати основної суми боргу. Кредитування має місце на початку кожного кварталу, а погашення боргу – в кінці кожного кварталу.

У другому кварталі планується закупка обладнання на суму 15500 грош. одн. Податок на прибуток складає 25 відсотків.

На 31.12.20X1 рік балансовий звіт фірми складав:

Активи	Сума, грош.одн.	Пасиви і акціонерний капітал	Сума, грош.одн.
Оборотні кошти		Короткострокові зобов'язання	
Грошові кошти	2000		
Дебіторська заборгованість	7989	Рахунки до оплати	2100
Матеріальні запаси	285	Податок, що належить виплаті	3600
Товарні запаси (готова продукція)	4968	Всього короткострокових зобов'язань	5700
Всього оборотних коштів	15242		
Основні засоби:		Власні капітали:	
– земля	30000	– звичайні акції	50000
– будинки й обладнання	100000	– нерозподілений прибуток	39542
– накопичений знос	50000		
Всього	80000	Всього власного капіталу	89542
Всього активів	95242	Всього пасивів	95242

Індивідуальні дані до розрахунків

Номер варіанту	Ціна продажу одиниці виробу	Очікуванні продажі (в одиницях виробу), у тому числі по кварталам			
		1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.
1	70,7	757	707	858	808
2	71,4	765	714	867	816
3	72,1	772	721	875	824
4	72,8	780	728	884	832
5	73,5	787	735	892	840
6	74,2	795	742	901	848
7	74,9	802	749	909	856
8	75,6	810	756	918	864
9	76,3	817	763	926	872
10	77,0	825	770	935	880
11	77,7	832	777	943	888
12	78,4	840	784	952	896
13	79,1	847	791	960	904
14	79,8	855	798	969	912
15	80,5	862	805	977	920
16	81,2	870	812	986	928
17	81,9	877	819	994	936
18	82,6	885	826	1003	944
19	83,3	892	833	1011	952
20	84,0	900	840	1020	960
21	84,7	907	847	1028	968
22	85,4	915	854	1037	976
23	86,1	922	861	1045	984
24	86,8	930	868	1054	992
25	87,5	937	875	1062	1000
26	88,2	945	882	1071	1018
27	88,9	952	889	1079	1016
28	89,6	960	896	1088	1024
29	90,3	967	903	1096	1032
30	91,0	975	910	1105	1040

Навчальне видання

ВОРОБІЙОВА Ірина Аркадіївна
ПРИХОДЬКО Наталя Василівна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи з дисципліни
"Фінансовий менеджмент"

(українською мовою)

Комп'ютерна верстка *М. В. Удод*
Коректор *М. О. Паненко*

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

Підписано до друку 08.05.09. Папір офсетний. Формат 60×84/16.
Друк офсетний. Гарнітура "Таймс". Ум. друк. арк. 2,3. Обл.-вид. арк. 2,4.
Тираж 100 прим. Вид. № 20. Зам. № 170. Ціна договірна

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування,
54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5